

В. В. Клочан,

д. е. н., професор, завідувач кафедри менеджменту та маркетингу,

Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ORCID ID: 0000-0001-8691-8733

В. О. Мірошник,

магістрант, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ORCID ID: 0000-0001-7496-6404

К. П. Надточий,

здобувач вищої освіти, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ORCID ID: 0000— 0001-6793-2580

DOI: 10.32702/2306-6814.2020.1.142

ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄДНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

V. Klochan,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of Management
and Marketing Department, Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv

V. Miroshnyk,

Master of Nikolaev National Agrarian University, Mykolaiv

K. Nadtochiy,

Higher Education Applicant, Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv

FEATURES OF ASSOCIATION OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN UKRAINE

У статті зазначено, що однією з провідних тенденцій сучасності є активізація процесів добровільного об'єднання територіальних громад. Саме нові, потужні та спроможні громади створюють нову реальність та майбутнє України. Обґрунтовано, що сучасний процес децентралізації влади є складним та складається з багатьох елементів. Окремі з них — бюджетна та податкова децентралізація, можливість передачі повноважень на рівень громад та формування незалежних бюджетів цих громад. Водночас існує низка невирішених проблем як стратегічного, так і оперативного характеру, що формують ризики для успішної подальшої реалізації реформи. Попередує досить складний процес узгодження інших аспектів децентралізації і внесення необхідних змін до відповідних підзаконних актів, які мають забезпечити неухильне виконання реформ.

Процес добровільного об'єднання територіальних громад є можливістю для майбутньої об'єднаної — спроможної — територіальної громади отримати чіткі й незалежні функції та повноваження з задоволення потреб мешканців територіальних громад і фінансові ресурси, зокрема і місцеві податки, на їх реалізацію. Цей процес об'єктивно потрібен українським громадам, адже, зважаючи на значну кількість малих територіальних громад, які є суто дотаційними, говорити про ефективне задоволення потреб мешканців таких громад неможливо. І саме об'єднання має призвести до значного поліпшення ситуації та створити умови для передачі відповідних повноважень таким громадам.

The article points out that one of the leading trends of our time is the activation of processes of voluntary association of territorial communities. It is the new, powerful and able communities that create a new reality and future for Ukraine. It is substantiated that the current process of decentralization of power is complex and has many elements. Some of them are budgetary and tax decentralization, the ability to delegate authority to the community level and the formation of independent budgets of these communities. At the same time, there are a number of unresolved issues, both strategic and operational, that pose risks to the successful implementation of the reform. However, the process of agreeing on other aspects of decentralization and amending the necessary

by-laws, which should ensure the steady implementation of reforms, is still quite complicated. Ukraine is moving in the direction enshrined in the European Charter of Local Self-Government and, using the experience of European countries, declares the priority of reforms to be decentralization with the transfer of powers to the level of territorial community.

The advantages of a modern capable community are: transparency of planning of own development, setting and fulfillment of strategic tasks; attracting investment, developing the economy, promoting local entrepreneurship; the ability to obtain administrative and social services quickly and without red tape; availability of modern kindergartens and schools, medical centers with skilled workers; high quality and accessible roads, transport, water supply, drainage, gas, lighting, communication and more.

The process of voluntary integration of territorial communities is an opportunity for the future united — able — territorial community to obtain clear and independent functions and powers to meet the needs of residents of the territorial communities and financial resources, including local taxes, for their implementation. This process is objectively necessary for the Ukrainian communities, because, given the large number of small territorial communities that are purely subsidized, it is impossible to speak about the effective satisfaction of the needs of the residents of such communities. And the merger itself should significantly improve the situation and create the conditions for delegating appropriate authority to such communities.

Ключові слова: громада, територія, децентралізація, об'єднання територіальних громад, місцеві бюджети, законодавча база.

Key words: community, territory, decentralization, association of territorial communities, local budgets, legislative framework.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Однією з провідних тенденцій сучасності є активізація процесів добровільного об'єднання територіальних громад. Саме нові, потужні та спроможні громади створюють нову реальність та майбутнє України. За нинішніх умов господарювання забезпечення соціально-економічного розвитку держави й адміністративно-територіальних одиниць вимагає своєчасності та повноти фінансування усіх сфер життєдіяльності місцевих громад, що, зважаючи на реалії бюджетної децентралізації, лежить у площині об'єднання останніх, яке є чи не єдиним шляхом виконання усіх повноважень, взятих на себе органами державної та місцевої влади. Саме об'єднання територіальних громад є ефективним засобом забезпечення фінансовими ресурсами менш розвинених і фінансово неспроможних територіальних громад на засадах рівноправного доступу до усіх соціальних послуг та економічних благ. Проте реалізація цього процесу є багатоетапною та клопіткою роботою, яка ґрунтується на волевиявленні представників територіальних громад, податковій спроможності й економічному розвитку територій, готових до об'єднання, паритету в контексті надання соціальних послуг усім членам об'єднання, а також розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів на засадах повноправного партнерства [5].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання та процеси щодо об'єднання територіальних громад в нашій державі перебувають у центрі уваги вітчизняних науковців: В. Дороха, А. Кавунця [2], О. Мороз [4], С. Надала та Н. Спасів [5], А. Павлюка [6], Р. Панчишина [7] та інших. Але слід зауважити, що наукові праці вчених і проблематика, висвітлена у них, хоча й має ґрунтовний характер, проте зазначені питання потребують подальшого дослідження та вивчення.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження особливостей об'єднання територіальних громад як основного елементу системи місцевого самоврядування та розкритті особливостей їх функціонування на сучасному етапі в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Відповідно до Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" територіальна громада — це жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр [12]. Основними ознаками територіальної

громади є спільна територія існування, наявність спільних інтересів місцевого значення, соціальна взаємодія членів громади в процесі забезпечення цих інтересів, психологічна самоідентифікація кожного члена з громадою, спільна комунальна власність, сплачування комунальних податків [4].

Такий інститут у нашій державі почав діяти ще за часів Київської Русі, коли питання запрошення князя на престол, комплектування ополчень і виборів ватажків вирішувалися народними зборами — віче, участь у яких брали всі вільні жителі міста, які мали власне господарство, але вирішальна роль належала міській феодальній верхівці. Воно скликалося перед початком воєнних дій, під час облоги, на знак протесту проти політики князя.

Тоді органом місцевого селянського самоврядування була верв, що об'єднувала самостійних господарів одного чи кількох сіл. Земля, ліси, пасовища, інші земельні угіддя були колективною власністю усіх членів. Члени верви несли взаємну відповідальність за сплату данини та скоєні на території громади злочини або пересування злочинців [8].

Об'єднана територіальна громада сьогодні — це "народний" орган місцевого самоврядування в Україні, що створюється за умови добровільного об'єднання жителів кількох розрізнених сіл, селищ або міст в один центр. Після такого об'єднання створюється новий адміністративний центр (як правило, їм стає найбільший населений пункт), в якому функціонують для всіх об'єднаних населених пунктів рада та інші органи самоврядування.

Загальне існування територіальних громад передбачено Конституцією України та Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні", а нові об'єднані громади створюються відповідно до Закону України "Про добровільне об'єднання територіальних громад" [3; 11; 12].

Сучасне створення об'єднаних територіальних громад стало можливим завдяки проведенню реформи децентралізації [1]. Так, об'єднані громади утворюються в результаті добровільного об'єднання суміжних територіальних громад сіл, селищ, міст. Об'єднана територіальна громада, адміністративним центром якої визначено місто, є міською територіальною громадою, центром якої визначено селище міського типу — селищним, центром якої визначено село — сільській. У селах, де проживає більше 50 осіб, вибирають сільського старосту, який входить до виконкому об'єднаного ради [16].

Після створення об'єднана територіальна громада отримує ресурси відповідних населених пунктів, а також відповідні повноваження. Крім цього, об'єднана територіальна громада переходить на прямі відносини з державним бюджетом, виходить з підпорядкування районних рад, а також самостійно визначає напрям розвитку і на що витратити зароблені гроші. Створення об'єднаної територіальної громади спрощує отримання адміністративних послуг, роблячи його ближче до людей: у кожній громаді створюється свій центр надання адміністративних послуг. Об'єднані громади отримують ті ж доходи, які отримують міста обласного значення, адже після об'єднання в бюджеті об'єднаної територіальної громади залишається: 60% податку на доходи фізичних осіб; 100% податку на майно; 100% єдиного по-

датку; 5% акцизного податку з роздрібною торгівлі (тютюн, алкоголь, нафтопродукти); 100% податку на прибутки установ комунальної власності громади; 100% платежів за надання адміністративних послуг; 25% екологічного податку.

Насамперед, спроможна громада — це та територіальна громада села (селища, міста), яка може самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства. Це включає в себе і фінансову спроможність, і кваліфікованих та відповідальних працівників органів місцевого самоврядування [18].

Відповідно до ст. 2 Закону України "Про добровільне об'єднання територіальних громад" об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст здійснюється з дотриманням наступних принципів:

- 1) конституційності і законності;
- 2) добровільності;
- 3) економічної ефективності;
- 4) державної підтримки;
- 5) повсюдності місцевого самоврядування;
- 6) прозорості і відкритості;
- 7) відповідальності [11].

Одним із базових принципів об'єднання громади відповідно є добровільність такого об'єднання. Цей принцип закладено в ст. 140 Конституції України [3], в якій зазначається, що територіальна громада включає жителів села або добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища і міста.

Говорячи про принцип економічної ефективності, слід зауважити, що він є формуванням процесу об'єднання територіальних громад, тобто визначає планований результат, який очікується отримати за результатами формування об'єднаної територіальної громади. Зокрема передбачається, що в результаті об'єднання територіальних громад буде компенсована нестача ресурсів, головним чином, фінансових і людських [7].

На думку Панчишина Р.І. [7], достатньо цікавим є також принцип повсюдності місцевого самоврядування. Його включення законодавцями до переліку принципів об'єднання територіальної громади є спробою поширити процес об'єднання на всі територіальні громади, тобто на всю територію України, що є не зовсім правильним розумінням даного процесу, оскільки спочатку передбачалося, що процес об'єднання повинен охопити тільки дрібні, неспроможні у фінансовому та інших аспектах територіальні громади.

Проте на сьогодні станом на 1 листопада 2019 року на території України було створено 887 об'єднаних територіальних громад, в яких проживає близько 9,1 млн осіб [1]. З них кількість утворених громад у Миколаївській області дорівнює 43 з урахуванням загальної кількості об'єднаних рад (149) [19].

З урахуванням порядку та мети створення об'єднаних територіальних громад, можна виділити такі переваги сучасної спроможної громади:

- прозорість планування власного розвитку, ставлення та виконання стратегічних завдань;
- залучення інвестицій, розвиток економіки, сприяння місцевому підприємництву;

— можливість швидко та без бюрократичної тяганини отримати адміністративні та соціальні послуги — зареєструвати бізнес та майно, отримати дозволи чи ліцензії, довідки, паспорт, одержати субсидії, соціальну допомогу тощо;

— наявність сучасно обладнаних дитячих садків та школи, медичних пунктів з кваліфікованими працівниками;

— наявність якісних та доступних кожному доріг, транспорту, водопостачання, водовідведення, газу, освітлення, зв'язку тощо [18].

Досвід розвинутих країн демонструє, що основною передумовою успішного розвитку громад є об'єднання територій та ресурсів. Адже на рівні потужної громади вирішуватимуться питання місцевого економічного розвитку, планування розвитку територій, утримання місцевої інфраструктури, забудови, благоустрою території, соціальної допомоги, культури, первинної охорони здоров'я, середньої, дошкільної та позашкільної освіти, муніципальної міліції, пасажирських перевезень на території громади, житлово-комунальних послуг, утримання об'єктів комунальної власності.

Розділ II Закону України "Про добровільне об'єднання територіальних громад" визначає загальну процедуру об'єднання територіальних громад, від першого етапу (ініціювання) і до моменту створення. Так, ініціаторами добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст можуть бути:

- 1) сільський, селищний, міський голова;
- 2) не менш як третина депутатів від загального складу сільської, селищної, міської ради;
- 3) члени територіальної громади в порядку місцевої ініціативи;
- 4) органи самоорганізації населення відповідної території (за умови представлення ними інтересів не менш як третини членів відповідної територіальної громади) [11].

Отже, офіційним початком процедури об'єднання обов'язково має бути його ініціювання окремою територіальною громадою. Варто відзначити, що якщо стосовно п. 1 та 2 ситуація зрозуміла — ініціюванням вважається прийняття відповідного розпорядження керівником територіальної громади-ініціатора об'єднання або рішенням ради цієї громади, то стосовно практичного застосування механізмів, передбачених п. 3 та 4, є певні застереження. Так, зокрема, процедура "місцевої ініціативи" має бути визначена або рішенням органів місцевого самоврядування, або зафіксована у статуті територіальної громади [2]. Тобто "стартом" процесу добровільного об'єднання територіальних громад є день ухвалення офіційного рішення про ініціювання об'єднання, в якому чітко зазначено перелік громад, які пропонуються до об'єднання, та адміністративний центр майбутньої об'єднаної територіальної громади.

Під час об'єднання територіальних громад сьогодні набуває значення проблема гарантій забезпечення інтересів громадян, що увійшли до громади. Сама ідея децентралізації в цілому сприймається і головами сіл/рад, і людьми позитивно, але з певними побоюваннями. Крім того, навколо цього процесу противниками реформ створюється певний негативний фон. Зде-

більшого це стосується розповсюдження чуток про те, що після об'єднання територіальні громади позбавляться власних бюджетів та земельних ресурсів, усі податки підуть до адміністративного центру громади, а про інші населені пункти просто забудуть. На сьогодні Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" дає право територіальним громадам розробляти та приймати статuti, але це робиться на розсуд самої громади. Натомість статут територіальної громади повинен стати її обов'язковим атрибутом і виконувати функцію своєрідної конституції місцевого рівня. Саме у статуті мають бути прописані принципи діяльності органів місцевого самоврядування відповідної громади з урахуванням місцевих умов, принципи формування місцевого бюджету з урахуванням інтересів усіх членів громади та населених пунктів, обов'язки щодо створення планів соціально-економічного розвитку усієї території громади тощо [17].

Якщо ж говорити про органи самоорганізації населення, то головною проблемою тут є те, що в сільській місцевості вони практично відсутні або не об'єднують більше третини мешканців відповідної громади. До речі, варто одразу визначитися, що розуміти під терміном "органи самоорганізації населення". Інколи доводиться чути, що це і громадські організації, і громадські формування тощо. Проте органи самоорганізації населення є представницькими органами, а їх члени представляють інтереси жителів певної території. У ширшому вжитку вони відомі як вуличні, будинкові, квартальні чи сільські комітети [2].

Практичний процес формування об'єднаних територіальних громад постійно виявляє проблемні питання, що потребують законодавчого або нормативного врегулювання. Так, у 2016 році було прийнято постанову Кабінету Міністрів України "Про внесення змін до Методики формування спроможних територіальних громад", якою врегульовано питання внесення змін до перспективних планів формування територій громад областей, подання таких змін на розгляд Уряду, а також офіційного підтвердження складу об'єднаних територіальних громад, включених до відповідного перспективного плану [13].

Суттєве удосконалення законодавчого регулювання процесу формування спроможних територіальних громад відбулося в і 2017 році:

— було прийнято закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо добровільного приєднання територіальних громад" [9], яким запроваджено порядок добровільного приєднання до вже створеної громади;

— було прийнято закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей добровільного об'єднання територіальних громад, розташованих на територіях суміжних районів" [10], яким запроваджено механізм для створення територіальної громади, до складу якої увійшли територіальні громади сусідніх адміністративних;

— було прийнято постанову Кабінету Міністрів України [14] щодо системи оплати праці посадовців органів місцевого самоврядування. Постановою передбачено: значне підвищення посадових окладів посадових осіб місцевого самоврядування, їх узгоджено з посадовими

окладами державних службовців; відновлення у сільських, селищних радах та їх виконавчих органах надбавки за високі досягнення у праці;

— прийнято розпорядження Кабінету Міністрів України "Про затвердження переліку спроможних об'єднаних територіальних громад, у яких відбулися перші вибори депутатів сільської, селищної, міської ради та відповідного сільського, селищного, міського голови у 2016 році" [15].

Також було вжито заходів щодо удосконалення інституційного забезпечення реалізації реформи децентралізації. Зокрема створено Центральний офіс реформ, як постійно діючий консультативно-дорадчий орган Кабінету Міністрів України, з метою забезпечення на належному рівні організації та координації впровадження реформ, зокрема, щодо планування відповідних заходів, проведення моніторингу та аналізу стану їх виконання. Центральний офіс реформ буде взаємодіяти з регіональними офісами та секторальними офісами підтримки децентралізації в галузі освіти, охорони здоров'я, планування територій, культури, соціального захисту та інших сферах. В кожному регіоні створюються Центри розвитку місцевого самоврядування, які координуватимуть впровадження реформи децентралізації на регіональному рівні [6].

Практична реалізація процесу об'єднання територіальних громад розпочалась лише в середині 2015 року, проте, наразі можемо констатувати доволі динамічний процес формування об'єднаних територіальних громад в Україні та зроблені суттєві кроки щодо удосконалення законодавчо-нормативного забезпечення створення та розвитку громад. Україна рухається в напрямі, закріпленому в Європейській хартії місцевого самоврядування, та, використовуючи досвід країн Європи, декларує пріоритетом реформ децентралізацію з передачею повноважень на рівень територіальної громади.

ВИСНОВКИ

Таким чином, можна сказати, що сучасний процес децентралізації влади є складним та складається з багатьох елементів. Окремі з них — бюджетна децентралізація, податкова децентралізація, можливість передачі повноважень на рівень громад та формування незалежних бюджетів цих громад. Водночас існує низка невирішених проблем як стратегічного, так і оперативного характеру, що формують ризики для успішної подальшої реалізації реформи. Попереду ще досить складний процес узгодження інших аспектів децентралізації і внесення необхідних змін до відповідних підзаконних актів, які мають забезпечити неухильне виконання реформ.

Якщо розглядати процес добровільного об'єднання територіальних громад як окрему складову, то головною перевагою Закону є можливість для майбутньої об'єднаної — спроможної — територіальної громади отримати чіткі й незалежні функції та повноваження з задоволення потреб мешканців територіальних громад і фінансові ресурси, зокрема і місцеві податки, на їх реалізацію. Цей процес об'єктивно потрібен українським громадам, адже, зважаючи на значну кількість малих територіальних громад, які є суто дотаційними, говорити про ефективне задоволення потреб мешканців таких громад неможливо. І саме

об'єднання має призвести до значного поліпшення ситуації та створити умови для передачі відповідних повноважень таким громадам.

Література:

1. Децентралізація України. Офіційний сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua> (дата звернення 19.11.2019).
2. Кавунець А., Дорох В. Особливості об'єднання територіальних громад в Україні (регіональний аспект): Вид. 2-ге. Київ. 2016. 94 с.
3. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Тлумачення від 02.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення 10.11.2019).
4. Мороз О. Територіальна громада: сутність, становлення та сучасні українські реалії. Науковий вісник. 2008. Вип. 2. URL: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik2/fail/Moroz.pdf (дата звернення: 12.11.2019).
5. Надал С., Спасів Н. Теоретична концептуалізація формування та сучасний прагматизм фінансування об'єднаних територіальних громад. Світ фінансів. 2017. № 3 (52). С. 121—135.
6. Павлюк А.П. Формування об'єднаних територіальних громад: стан, проблемні питання та шляхи їх вирішення. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/terutor_gromad-8bead.pdf (дата звернення: 12.11.2019).
7. Панчишин Р.И. Принципы объединения территориальной общины как основа конституционности их создания. Науковий Вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. 2018. Вип. 51, Т.1. С. 66—69.
8. Правда руська. Тексти на основі 7 списків та 5 редакцій. Склали та підготували до друку проф. С. Юшков. Київ: ВУАН, 1935. Редакція IV. С. 137—144. URL: <http://litopys.org.ua/oldukr2/oldukr51.htm> (дата звернення: 12.11.2019).
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо добровільного приєднання територіальних громад: Закон України від 09.02.2017 р. № 1851-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1851-19/paran8> (дата звернення 19.11.2019).
10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей добровільного об'єднання територіальних громад, розташованих на територіях суміжних районів: Закон України від 14.03.2017 р. № 1923-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1923-19> (дата звернення 19.11.2019).
11. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII. Дата оновлення 01.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/157-VIII> (дата звернення 10.11.2019).
12. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. Дата оновлення 01.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97> (дата звернення 10.11.2019).
13. Про внесення змін до Методики формування спроможних територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.09.2016 р. № 601. URL: <http://>

/www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249308591 (дата звернення 10.11.2019).

14. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 09.03. 2006 р. № 268 та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.05.2017 р. № 353. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=250014893> (дата звернення 19.11.2019).

15. Про затвердження переліку спроможних об'єднаних територіальних громад, у яких відбулися перші вибори депутатів сільської, селищної, міської ради та відповідного сільського, селищного, міського голови у 2016 році: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.05.2017 р. № 348-р. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=250014874> (дата звернення 19.11.2019).

16. 15 питань та відповідей про децентралізацію в Україні. URL: <https://businessviews.com.ua/ru/strategies/id/decentralizacija-1622/> (дата звернення 11.11.2019).

17. Створення об'єднаних територіальних громад в Україні 2015—2017 роках. Аналітична доповідь від громадськості у форматі Shadow Report. Київ. 2018. 44 с.

18. Чого чекати від об'єднання громад. URL: http://despro.org.ua/upload/medialibrary/Gromada%20A5_PRINT_2.pdf (дата звернення 11.11.2019).

19. Gromada.info — Портал об'єднаних громад України. Офіційний сайт. URL: <https://gromada.info> (дата звернення 11.11.2019).

References:

1. Official site of the Decentralization of Ukraine (2019), available at: <https://decentralization.gov.ua> (Accessed 19 November 2019).

2. Kavunets', A. and Dorokh, V. (2016), *Osoblyvosti ob'iednannia terytorial'nykh hromad v Ukraini (rehional'nyj aspekt)* [Features of the association of territorial communities in Ukraine (regional aspect)], 2nd ed, Kyiv, Ukraine.

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2019), Constitution of Ukraine, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp> (Accessed 10 November 2019).

4. Moroz, O. (2008), "Territorial community: the essence, becoming and modern Ukrainian realities", *Naukovyj visnyk*, vol. 2, available at: http://lviv-academy.com/vidavnistvo_1/visnik2/fail/Moroz.pdf (Accessed 12 November 2019).

5. Nadal, S. and Spasiv, N. (2017), "Theoretical conceptualisation of formation and modern pragmatism of financing of united territorial communities". *Svit finansiv*, vol. 3 (52), pp. 121—135.

6. Pavliuk, A.P. (2019), "Formation of united territorial communities: state, problematic issues and ways of their solution". *Natsional'nyj instytut stratehichnykh doslidzhen'*. available at: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/terutor_gromad-86ead.pdf (Accessed 12 November 2019).

7. Panchyshyn, R.Y. (2018), "Principles of unification of a territorial community as a basis for the constitutionality of their creation", *Naukovyj Visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya PRAVO*, vol. 51. T. 1, pp. 66—69.

8. Yushkov, S. (1935), *Pravda rus'ka. Teksty na osnovi 7 spyskiv ta 5 redaktsij True Russian* [Texts based on 7 lists and 5 editions], 4rd ed, Kyiv, Ukraine.

9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine "On Amendments to Some Legislative Acts of Ukraine on Voluntary Association of Territorial Communities" available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1851-19/paran8> (Accessed 19 November 2019).

10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine "On Amendments to Some Legislative Acts of Ukraine on the Features of Voluntary Association of Territorial Communities Located in the Territories of Adjacent Areas" available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1923-19> (Accessed 19 November 2019).

11. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine "About voluntary association of territorial communities" available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/157-VIII> (Accessed 10 November 2019).

12. The Verkhovna Rada of Ukraine (1997), The Law of Ukraine "About local self-government in Ukraine" available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97> (Accessed 10 November 2019).

13. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "About modification of the Methodology of formation of capable territorial communities"", available at: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249308591> (Accessed 10 November 2019).

14. Cabinet of Ministers of Ukraine (2006), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine " On Amendments to the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 09.03. 2006 № 268 and declaring invalid of some resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine"", available at: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=250014893> (Accessed 19 November 2019).

15. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), "Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine " On approval of the list of able united territorial communities in which the first elections of deputies of the village, town, city council and the corresponding village, town, mayor in 2016 took place"", available at: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=250014874> (Accessed 19 November 2019).

16. Businessviews (2019), "15 questions and answers about decentralization in Ukraine", available at: <https://businessviews.com.ua/ru/strategies/id/decentralizacija-1622> (Accessed 11 November 2019).

17. Shadow Repo (2017), *Stvorennia ob'iednanykh terytorial'nykh hromad v Ukraini 2015—2017 rokakh. Analitichna dopovid' vid hromads'kosti u formati Shadow Report* [Creation of United Territorial Communities in Ukraine 2015—2017. An analytical report from the public in the Shadow Report format], Kyiv, Ukraine.

18. Gromada (2019), "What to expect from community unification", available at: http://despro.org.ua/upload/medialibrary/Gromada%20A5_PRINT_2.pdf (Accessed 11 November 2019).

19. Official site of the Gromada.info — The portal of the united communities of Ukraine (2019), available at: <https://gromada.info> (Accessed 11 November 2019).

Стаття надійшла до редакції 13.12.2019 р.